

گۆزهنگ

فهرست:

(اوزئيبير حاجي بيگلي)
(فتح الله ذوقی)

*آنا ديلي
*ترکی، زبان آموختن و اندیشیدن
*سونای یا ولنتاین آذربایجان

آنا ديلي

دونن لاپ بئله خط ماشينيندا يادما کئچميش بير احوالات دوشدو. اؤز- اؤزومه گولومسوندوم. اطرافداکی لار يقين کی، «دلی دیر» دئییه دوشوندولر. امما منده گوناہ یوخدور. ايناميرسيزسا، قولاق آسین: درسيمی اينگيلیستاندا قورتاریب کندیمیزه گلنده قونوم- قونشودان و دوست- آشنادان علاوه کندخودا بير آز گئجیکمیشدی. آخی او بیرسی لردن فرقلنمک ایسته بیردی. او گلنده آرتیق آخشام چاگی ایدی و آنامدان باشقا ائوده بير کس یوخ ایدی. آنام داکی، یازیق آرواد یاشماغینی برکیدیپ کئچدی دهلیزه. کندخودانی قارشیلادیم: - سلام ملتیکوم.

کندخودا جاواب وئردی:

- آی السلامو علنیکوم، آی خوداحافظ، احوال شریف، عناصر لطیف، ماشالله، ماشالله اخویزاده، نئچه موددتدی منتظر وجود ذیجودون و مشتاق دیدارون ایدیم. انشالله ذات عالی نین مجاز مبارکی سالمیدیر!

من بير شئی باشا دوشمه ییب دئدیم:

دراصل این شب مشابهات زیادی با جشن برداشت محصول در کشورهای غربی دارد اما اینجا همانگونه که جشن‌های باستانی محکوم به فنا شدن هستند این روز نیز فراموش شده است. در گذشته این شب با بازی‌ها و دور هم جمع شدن و شادی کردن صبح می‌شد. در این شب خاص ماه و خورشید در زاویه‌ی ۱۸۰ درجه قرار گرفته و هنگام غروب دقیقاً بر روی هم قرار می‌گیرند البته این دیدار خیلی به سرعت اتفاق می‌افتد و زیاد به طول نمی‌انجامد. این موضوع که تا ابد دوام دارد به یک نوع عشق تشبیه شده است عشق ماه به خورشید. عشقی که تمامی ندارد و ابدی است درست مانند عشق‌هایی که در داستان‌های فولکلور آذربایجان همانند اصلی و کرم وجود دارد، عشقی که حتی با سوخته شدن تمامی ندارد و تا ابد ادامه دارد که همه‌ی این موارد و عناصر در داستان‌های دیگر ما مانند کوراوغلو دیده می‌شود.

یابین سون آی خرمن لر ییغیشار
گنجه لر آی چیخار هئچ زامان آیین باخیشی
یابین سون چاگی کیمین سنودالی اولایلمز...
در این روز چه کارهایی می‌توان انجام داد؟

همان کارهایی که در ولنتاین انجام می‌دهیم می‌توان در سونای نیز انجام داد البته انتظار آن را نداریم که به همان عظمت و بزرگی برگزار شود ولی نباید هم در پستیوی زمان به فراموشی سپرده شود می‌توان با دادن هدیه‌ای به کسانی که دوستشان داریم و یا حتی تبریک گفتن این روز سهم خود را در جهت حفظ فرهنگ دیرینه‌مان بکوشیم.

منبع: رمان آواوا نوشته‌ی ناصر منظوری

مدیر مسئول: میلاد رسولی

صاحب امتیاز: سجاد خدایی

سر دبیر: آرمان زعفرانچی

طراحی و تنظیم: بهزاد اسماعیلی

شروع سال تحصیلی جدید را به تمامی
دانشجویان، بالخصوص دانشجویان جدیدالورود
تبریک گفته و برای همه‌ی این عزیزان آرزوی
موفقیت داریم.

انتقادات و پیشنهادات خود را با ما در میان بگذارید:

milad.rasuli93@gmail.com

09146321525

به عنوان زبانی کاملاً علمی مطرح است که کتابهای علمی و فلسفی با دشوارترین و پیچیده‌ترین اصطلاحاتشان می‌توانند در آن تبلور یابند. بالندگی یکی از شاخه‌های زبان ترکی به عنوان زبان علم جبران عقب‌ماندگی سایر لهجه‌ها را می‌کند. زبانی که سال گذشته توانست جایزه نوبل ادبیات را ببرد می‌تواند در این قرن، یعنی عصر ارتباطات، به عنوان بهترین آلت‌رناتیو زبان‌های بیگانه‌ای مانند روسی و انگلیسی برای همه‌ی ترکان جهان باشد.

فتح الله ذوقی

سونای یا ولنتاین آذربایجان

یکی از دلایلی که رسم و رسومات خوب یا بد غربی‌ها وارد فرهنگ ما می‌شود، عدم شناخت خودمان از پتانسیل‌هایی است که داریم. آنچه که خود بهترین و با مفهوم‌ترینش را داریم اما نمی‌دانیم. البته هیچ‌کدامان هم گناهی نداریم. واقعا در کدام برنامه تلویزیونی یا کدام نشریه در مورد سونای صحبت شده است. کدام پدر و مادری در این مورد با جوانان و نوجوانان خود صحبت کرده و یا به بیان بهتر با این قضیه آشنا هستند؟ قبول داریم که قدرت رسانه‌ای غرب بیشتر است اما اصلی‌ترین قدرت آنها می‌تواند جهل و نادانی ما باشد. ما منکر زیبایی‌های ولنتاین نیستیم و حتی ولنتاین را غنیمتی برای مستحکم کردن عشق و دوستی می‌دانیم اما ترجیح می‌دهیم که در اولویت اول از آنچه داریم استفاده کنیم. شاید بدانید که در اغلب کشورهای دارای تمدن مانند ژاپن، روز عشق خاص آن کشور وجود دارد و هر ساله این روز گرمی داشته می‌شود.

سونای چیست؟

سونای یک رسم دیرینه است. رسمی اسطوره‌ای و افسانه‌وار که حتی قبل از ظهور اسلام تا به امروز پاس داشته شده است. گرچه به مرور زمان کم‌رنگ‌تر شده اما هنوز روستاهایی هستند که این رسم را بر پا می‌دارند. همانطور که از اسمش پیداست با ماه رابطه نزدیکی داشته چرا که اغلب افسانه‌ها و اسطوره‌های تورکان به ماه مربوط است. ماه در اسامی اعیاد و رسومات آذربایجان به طور کامل رخنه کرده و زیبایی افسانه‌ای به آن‌ها داده است.

سونای شبی از سال است که به اصطلاح به آن اعتدال پاییزی گفته می‌شود شبی که روز و شب برابر می‌شوند و ماه کامل می‌گردد این شب تقریباً شب آخر تابستان است.

البته ممکن است چند روز زودتر یا دیرتر باشد همه‌ی این‌ها بستگی به کامل شدن ماه دارد اما به هر حال می‌توان شب آخر تابستان را سونای نامید که روز عشق(سوگی) در آذربایجان محسوب می‌شود.

- یس (yes) !

جناب کندخودا منیم اوزومه و یئنه باشلادی:

- اخیوزاده، تحصیل فنونی باشا یئتیریبسن؟ یا دوباره تکمیل

نقصان اوچون اینگیلیستانا عؤودت ائتمه لیسن؟

من یئنه بیر شئی باشا دوشمه ییب دئدیم:

- جناب کندخودا، دئدیکلرینیز یاخشی کونستپشن (conception)

اولمادی!

کندخودا دئدی:

- نئجه؟

من دئدیم:

- وات (what)؟

صحتلریمیز ائله بوجور قورتاردی و کندخودا باشماق لارینی گئییب

اؤدن چیخدی.

قایی دالیندان دانیشیقلا ریمیزا قولاق آسان آنام ایچری گیریب دئدی:

- بالا، کندخودا ایله هانسی دیلده دانشیردینیز کی، من هئج باشا

دوشمه دیم؟

- آنا، کندخودا ایله آنا دیلینده دانشیردیق!

آنم باشینی سالدی آشاغی و بیر قدر فیکره گندیب دئدی:

- بو نئجه آنا دیلیدیر کی، آنا باشا دوشمور؟!

اوزئیر حاجی بیگلی

ترکی، زبان آموختن و اندیشیدن

زبان ترکی از دیرباز دارای جایگاه و ارزش علمی و مذهبی عمده‌ای در مناطق ترک‌نشین بوده است. وجود هزاران نسخه‌ی خطی به زبان ترکی کهن که از منطقه تورفان ترکستان شرقی یافت شده است شاهد این مدعاست. هر چند در دوران اسلامی زبان عربی به عنوان زبان علم و در بسیاری از دربارهای ترکان زبان فارسی به عنوان زبان شعر و ادب بوده است و نگاشتن زبان ترکی با الفبای عربی نسبت به الفبای اورخون دشوار بوده است اما با این وجود ده‌ها هزار عنوان کتاب به زبان ترکی با خط عربی نگارش یافته است. این کتاب‌ها در ترکستان، شبه قاره‌ی هند، ایران، قفقاز و نیز سرزمین‌های عثمانی نگارش یافته است. زبان ترکی بیشتر به عنوان زبان شعر و ادب، تاریخ و علم و حکمت مورد استفاده قرار گرفته است. با پیدایش لهجه‌ی جغتایی، نوزایی فرهنگی عمیق و گسترده‌ی فوق‌العاده‌ای در دوران تیموریان آغاز گشت از ترکستان تا هند و ایران و حتی آناتولی نیز پیش رفت هرچند شکل‌گیری حکومت تنوکراتیک صفوی بطور محسوسی این رشد سراسری را تضعیف کرد و با کشیدن دیوار قطوری بنام ایران و فراکشیدن زبان فارسی در آن، مانع ادامه‌ی این روند تکاملی و فزاینده شد و زبان ترکی تنها توانست بیشتر به عنوان زبانی ادبی در ترکستان و نیز هند و ایران ادامه یابد اما ادامه قدرتمند رشد زبان ترکی در سایه‌ی حمایت پادشاهان قدرتمند سلسله‌ی عثمانی به بالندگی و شکوفایی زبان ترکی انجامید به گونه‌ای که در اواخر دوره‌ی عثمانی زبان ترکی یکی از زبان‌های پیش‌رو در فنون و علوم روز بود.

همسایگی عثمانی با اروپای پانهاده در رنسانس، باعث شد که زبان ترکی یکی از اولین زبان‌های دنیای اسلام باشد که متون اطلاعات علمی و فکری غرب به آن زبان وارد شود. از این رو زبان ترکی در دنیای اسلام جایگاه خود را به عنوان زبان علم تثبیت کرد و بسیاری از ملل و کشورهای همسایه برای آشنایی با علوم و فنون غرب از پل ارتباطی زبان ترکی بهره می‌جستند. با آمدن صنعت چاپ به عثمانی همزمان با اواخر حکومت صفوی و انتشار هزاران عنوان کتاب و نشریه به زبان ترکی در استانبول، قازان - تاتارستان و نیز بولاغ - مصر و پخش آن در اقصی نقاط عالم اسلامی جایگاه والای زبان ترکی در عالم اسلامی به عنوان زبان علم را نشان می‌دهد. آموزش و تعلیم و تربیت نوین نیز از طریق مدارس «رشدیه» عثمانی به ایران و ترکستان و افغانستان راه یافت. میرزا حسن رشدیه خود که

بنیانگذار این نوع مکتبخانه‌ها در ایران است خود تحت تاثیر عثمانی اقدام به اداره‌ی این نوع مدارس نمود. ناگفته نماند که رشدیه برای سوادآموزی کتابهایی درسی چندی را به نام «آنا دیلی» و «وطن دیلی» و به زبان ترکی تألیف نمود که نه تنها در مدارس قفقاز و ایران که حتی تا مدت‌ها در مدارس ترکستان نیز به عنوان کتاب درسی مورد استفاده بود. سوگمندانه با یورش روسیه تزاری به دیگر مناطق ترکستان و استیلای زبان روسی در آن مناطق کتابهای درسی ترکی جایگاه واقعی خود را از دست دادند. به دلیل اهمیت زبان ترکی حتی در مدارس افغانستان نیز زبان ترکی یکی از مواد درسی تدریس می‌شده است که به نظر می‌رسد با فروپاشی عثمانی و تغییر الفبای ترکی از عربی به لاتین در جمهوری ترکیه، و نیز استیلای روس و انگلیس در افغانستان آموزش زبان ترکی در این کشور نیز کمرنگ شده است.

در مقدمه کتاب «صرف ترکی» می‌خوانیم:

« اما بعد چون تمدن و ترقی در عالم بتحصیل علوم و فنون است و مرصد این مقصد اقصی منوط و مربوط به آموختن السنه متمدنه وسیع است که کافل و شامل جمیع علوم و فنون می‌باشد و اگر چه چند زبان دارای این صفت در عالم موجود است اما برای عالم اسلامی بهترین السنه زبان ترکی عثمانی است که حائز جمیع صفات لازمه و کفیل اشاعت و اذاعت علوم است و نیز تعلیم آن نسبت به السنه یورویی بصدها درجه بهتر است خصوصاً برای مردم اسلام که زبان عربی را که جزء اعظم ترکی است عموماً یاد دارند...»

ترکی عثمانی در آن روزگاران یکی از زبانهای پیشرو علم بوده است و با توجه به پشتوانه‌ی جمعیتی ترکی که از ترکستان چین تا غرب آناتولی، بهترین جایگاه رشد و توسعه را داشته است که با رفتن کشورهای آسیای میانه زیر سلطه روس و چین، و تضعیف آن در کشورهای تحت نفوذ انگلیس و روسیه مانند ایران، عراق، افغانستان، کشورهای تجزیه شده از عثمانی و نیز شبه قاره هند، طلبی‌ترین دوران شکوفایی و گسترش زبان ترکی از دست رفت، سده‌ی اخیر، یعنی قرن بیستم، سده‌ی گسست و تضعیف دنیای ترک بوده است، سده‌ای که تلاش و آروزی متفکر فرزانه بزرگی چون گاسپیرالی - که تلاش می‌کرد روزنامه‌ی خود «ترجمان» را به گونه‌ای انتشار دهد که از ساربان کاشغری گرفته تا قایقران بسفری همه و همه بتوانند به راحتی روزنامه‌اش را بخوانند - به دلیل اوضاعی متشتت سیاسی قرن اتم نتوانست به واقعیت بپیوندد، باری سده‌ی آموزش همگانی، در غیاب زبان ترکی در بیشتر مناطق ترک‌نشین جهان سپری شد و البته با عنایت الهی و همت مردانه ترکان آناتولی زبان ترکی توانست خود را بعنوان زبان علم و تکنولوژی امروزه